

Відгук офіційного опонента
на кандидатську дисертацію Триняк Лілії Володимирівни «Покуття в
етнографічних дослідженнях ХІХ – 30-х рр. ХХ ст.»
представлену на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук за спеціальністю: 07.00.05 - етнологія

Усе повніше і все глибше з кожним етнологічним дослідженням пізнаємо особливості етнографічних анклавів національного українського материка.

Сучасна етнологічна наука постійно оновлюється новими дослідженнями з ділянки її історії. Потреба з такої тематики наукових праць спонукається ще й необхідністю спростувати антинаукові перекручення, недостовірності в царині національної історії та культури, зокрема у її народній традиційності, які диктувала кожна окупаційна влада, зорієнтована на денационалізацію підкореного населення. Тому об'єктивне всеохопне вивчення української традиційності і одночасно історіографічний пласт має вагоме націоутверджуюче завдання.

Для теперішніх вчених-етнологів важлива щонайменша зафіксована інформація для реконструкції традиційної системи народобуття, наукової інтерпретації всіх господарсько-виробничих, обрядових, етнічно-культурних тощо явищ життєдіяльності; світоуявлення, етико-моральних настанов, свідомісного сприйняття себе як окремішньої, своєрідної соціальної спільноти. У цьому творчому процесі вагомими різноманітними інформаційними приводами – перекази, паремії, пам'ятки, писемні матеріали і відомості, а особливо вдячними стають інтелектуальні фіксації цілісних явищ, описи традиційності незначного масиву чи конкретно якоїсь етнографічної групи українців. Друга половина ХІХ ст. подарувала нам радість від збережених з цього часу значних писемних, уже аналітичних пам'яток, джерел.

Про унікальний етнографічний матеріал із своєрідного українського етнокультурного масиву, яким було етнографічне Покуття розкрито у історіографічній праці дисертантки Триняк Лілії Володимирівни, аналізуючи

численні писемні матеріали, зокрема науково-вартісну працю Оскара Кольберга «Покуття» та багато інших друкованих відомостей про окремі явища етнографічного буття покутян, передані у нарисово-оповідному стилі, здебільшого фрагментарно.

Актуальність дисертаційного дослідження підсилюється необхідністю залучити давньо-історичні знання зафіксовані у різних жанрах писемних пам'яток та усній словесності, без яких було б неможливим досягнути цілісної конструкції народної традиційності українців, щоб достеменно виявити генезу їх появи, врахувавши регіонально-культурні особливості. Такого роду праці соціалізують, усупільнюють набутки тривалого процесу життєдіяльності.

Дисертантка для реалізації наукової мети, вдало визначила структуру дисертації, яка охоплює усі задекларовані основні завдання, кожне з яких передбачає не тільки пошук усього спектру інформативних відомостей, але й здійснила їх аналіз у контексті теоретичних та методологічних координат, з'ясувавши їх наукову тогочасну новизну.

Варто підкреслити доречне використання у своїй науковій праці міждисциплінарний метод, коли фольклористичні матеріали з різних джерел оцінюються у частині розкриття ними традиційного повсякдення покутян. Дослідники місцевої традиційності особливо уважно фіксували фольклористичні різножанрові матеріали (паремії, щедрівки, гаївки, коломийки тощо), які були дотичні до усіх сфер побутової і господарсько-виробничої діяльності. І дисертантка, виловивши їх, аналітично вкладає у наукову канву про предмет дослідження, що є вагомим елементом наукової методики.

Вбачається наукове розуміння проблеми дисертанткою уже із структури дослідницької праці, а також із історіографічної оцінки наявних джерельних матеріалів та відомостей, дотримуючись сучасних методологічних засад і методичних принципів. Оправдано взято за основу етапність етнографічного вивчення Покуття, запропоновану відомим вченим Романом Кирчівим.

Науково-дослідницько доцільно розділено початковий етап народознавчих студій на Покутті на два опрацювання – спадок іноземних вчених, здебільшого

у польських, таких як В.Залеський, К.Війціцький, А.Бельовський, а також зарубіжних мандрівників в особі Б.Гакета, Е. Спенсера, К.Запа та інших, та вітчизняних, зокрема сподвижницьку діяльність «народних будителів», об'єднаних у «Руській Трійці». Для збирачів народних перлин вагомим було автентично передати до найменших деталей пам'ятки побутової та господарської культури, а особливо ставились до фіксації пам'яток словесної культури – пісень, приповідок, паремій, прислів'їв, легенд, казок, бувальщин тощо. Дисертантка з належним науковим тактом підкреслила вагомість цих матеріалів для пізнання місцевого колориту при порівнянні з сусідніми українськими етнографічними групами, звернувши також увагу на застосування вченими, збирачами таких на той час наукових методик, як порівняння і паспортизація занотованих свідчень.

Третій розділ Лілія Триняк приурочила науковим розвідкам українським дослідникам в часі наукової епохи НТШ. Зрозуміло, що основна увага привернута до таких постатей як І.Франко, В.Гнатюк, у збирацькій і науково-творчій спадщині знайшлося місце і етнографічному Покуттю. Розроблена ними методика етнографічної збирацької практики, звертає увагу в дисертації Лілія Триняк, була ваговою для цих вчених, але й мала прикладно-навчальне значення у підготовці місцевих збирачів-аматорів фольклорно-етнографічних відомостей. Як з'ясує дослідниця, що розширення географії і завзятості місцевих аматорів на всьому Покутті, утвердить науково-вагомий метод фіксації народної словесності та опису цілісних, комплексних явищ місцевих господарсько-виробничих процесів – йдеться про стаціонарний метод дослідницької практики. Такий принцип простежується, на думку дисертантки, у багатьох аматорів-етнографів, зокрема А.Онищука, В.Равлюка, О.Іванчука, М.Бочинського та б. ін.

Дисертантка розуміє вагомість методу візуалізації пам'яток побутової, сімейної та виробничо-господарської сфер для повного охоплення правдивою інформацією про своєрідність місцевої культури, який проявляється на різноманітних господарсько-промислових виставках, які були організовані

місцевою інтелігенцією у Коломиї – одна наприкінці XIX ст., а ще одна у 1912р.

Особливий метод візуального сприйняття народно-творчих традиційних набутків сприймається у музейній стихії – музейних збірках, експозиціях, тимчасових виставках тощо. Та й сам рух збору старовини підсилює зацікавленість, що спостерігалась в організації першого музею на Покутті – у м. Коломиї. Доречна історія, прописана і проаналізована в дисертаційній праці, стосується суті дослідження, через сферу якої доповнюються зміст унікального джерела для етнографічного розуміння культури цього українського унікального осередку.

Ще одним осередком просвітництва на Покутті були місцеві творчі спілки, які у місцевій пресі активно популяризували особливості побутової культури покутян. Дисертанка опрацювала і ввела в контекст своєї праці дописи таких відомих громадських діячів як О.Дучимінська, І.Свенціцький, І.Гургула та ін.

Безумовним творчим успіхом дисертантки виступає четвертий розділ наукової праці, у якому висвітлена подвижницька діяльність польських вчених при кінці XIX ст. – поч. XX ст., які на українському, зокрема покутському фольклорно-етнографічному матеріалі підготували і видали багато матеріалів уже на тодішньому теоретико-методологічному рівні, які були поширені в багатьох європейських країнах. Зрозуміло, що дослідниця зосередить увагу на прекрасні праці Оскара Кольберга «Покуття», яка стала невичерпним джерелом для пізнання традиційної культури покутян в усіх її проявах. Авторка здійснила ґрунтовний науковий аналіз усіх її аспектів і відповідально підкреслила наукову вагомість багатотомного дослідження О.Кольберга, у якій йдеться і про соціальну організацію життя, стратиграфія населення зі станом взаємопорозуміння між національними меншинами та ін.

Предметом наукової уваги дисертантки стали матеріали інших польських вчених, зокрема професора львівського університету А.Фішера, Л.Вайгеля, Т.Сиверина, Ю.Шнайдера і багатьох інших.

Конкретно викладені висновки екстраполюються із науковими завданнями дисертації, які утверджують, що цією дисертантською працею дано вичерпно ґрунтовну відповідь про зацікавлення багатьма поколіннями іноземних і вітчизняних вчених, краєзнавців, етнографів-аматорів про своєрідну етнографічну групу українців – покутян, про її локальні набутки на цілісній матриці традиційної культури українців.

Вважаю будуть корисними для дисертантки у подальшій праці над цією темою такі побажання:

У хронологічних межах дослідження є застереження щодо верхнього часового зрізу, який окреслюється 1939 роком, мотивуючи тим, що «завершився період комплексного етнографічного вивчення краю та формувалася нова модель збору матеріалу», що не відповідає дійсності. Насамперед комплексне вивчення здійснив лише О.Кольберг, а решта матеріалів стосувалась здебільшого фольклорного жанру і принагідно матеріальної, обрядової сфер. І в радянську епоху було чимало місцевих фіксацій повсякденного життя із ретроспекцією до минулого.

Ще інше. Не з'ясовано в дисертації причини і мотиви сплеску зацікавлення народною культурою, фіксацією її пам'яток, як нематеріальних, так і матеріальних, який спровокувала польська інтелігенція, перейнявшись ідеями народного романтизму і які підтримали церковне середовище українських священників, вчителів.

І ще інше. Доречним, на нашу думку, було б простежити про фіксацію окремих пам'яток серед сусідніх етнографічних груп – подолян, гуцулів, лемків, які досліджували ті ж вчені, що й Покуття, зокрема А.Фішер, цей же О.Кольберг та ін.

Дисертаційна праця Триняк Лілії Володимирівни «Покуття в етнографічних дослідженнях ХІХ – 30-х рр. ХХ ст.» виконана на належному теоретико-методологічному рівні, відповідає усім вимогам положення ДАК України, є науково-вартісною науковою працею і заслуговує на присудження їй

наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю – 07.00.05. – етнологія.

27.09.2018 р.

С. Павлюк

Офіційний опонент
доктор історичних наук
професор, академік НАН України,
директор Інституту народознавства НАНУ
Степан Павлюк

С. Павлюк

27.09.18 С. Павлюк

Івано-Франківський національний
університет ім. Василя Стефанишина
ІНДОР № *05.0205/231*
05 / *10* / *20* *18*